

YENİLENEBİLİR ENERJİ AVRUPA BİRLİĞİ ve TÜRKİYE MÜKTESEBATI

Zerrin TAÇ ALTUNTAŞOĞLU
Elektrik Müh, Kamu Yön.Yük. Lisans

ÖZET

Bu tebliğde yenilenebilir enerji kaynaklarının tanımından başlayarak Avrupa Birliği'nde bu kaynakların kullanımının yaygınlaştırılmasındaki nedenler, bu konuda uygulanan politikalar, başta elektrik üretimi olmak üzere çıkarılan direktifler, günümüze kadar sağlanan gelişmeler ile karşılaşılan sorunlar incelenmekte ve Avrupa Birliği müktesabatına paralel olarak ülkemizde bu kaynakların yaygınlaştırılması amacıyla çıkarılan mevzuat ile taslak halindeki düzenlemeler verilmekte ve bu mevzuatlar genel olarak karşılaştırılmaktadır.

GİRİŞ

Uluslararası Enerji Ajansının (IEA), Yenilenebilir Enerji Çalışma Grubu'nun tanımına göre yenilenebilir enerji, sürekli olarak yenilenen doğal süreçlerden elde edilen enerjidir. Çok farklı şekillerde bulunabilir; doğrudan veya dolaylı bir şekilde güneşten, veya yer kabuğunun derinliklerinden çıkarılan ısıdan elde edilir. Güneş, rüzgar, biyokütle, biyo yakıtlar, jeotermal, hidrolik güç, okyanus kaynakları ve yenilenebilir kaynaklardan elde edilen hidrojen enerjisi tanım içerisinde yer alır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretiminde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Kullanılan yöntemlerin uzun yıllardır biliniyor olmasına bağlı olarak, yenilenebilir enerjiler “geleneksel ve yeni” olarak ikiye ayrılır. Odun, bitki ve organik maddelerin geleneksel yollarla yakılmasını içeren geleneksel biyokütle ve büyük ölçekli hidrolik enerji; “geleneksel yenilenebilir kaynakları” olup bu kaynaklardan uzun yıllardan beri yararlanılmakta ve dünya enerji tüketiminde belli bir yer tutmak-

tadır. Güneş, rüzgar, modern biyokütle, jeotermal, küçük hidrolik, dalga ve jeotermal enerji ise “yeni yenilenebilir enerji” kaynakları olarak isimlendirilmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından çok eski çağlardan beri su pompalanmasında, tahılları öğütmede, ürünleri kurutmada, su ısıtılmasında ve yelkenli gemilerde yararlanılmaktadır. Buharlı makinaların keşfi ile başlayan sanayileşme önce Avrupa daha sonra Amerika’da yenilenebilir enerjilerin kullanımının aşamalı olarak azalmasına neden olmuştur. Petrol ve kömür egemenliğine dayanan enerji çağı, son iki yüzyıl boyunca sorunsuz devam etmiş ancak 1973 petrol krizi ilk kez enerji kaynakları konusunda bir güvensizlik ortamı yaratmıştır. Bu güvensizlik ortamı bütün dünyada yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına karşı yoğun bir ilgiye neden olmuştur. 1980’lerin ortalarında petrol fiyatlarının düşmesiyle bu kaynaklara olan ilgi azalmış ancak petrol krizi sonucu gündeme gelen “enerji güvenliği” kavramı kalıcı olmuş ve “enerjinin çeşitlendirilmesi”, enerji politikalarının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Bunun yanı sıra 1990’lı yıllarda ortaya çıkan çevre bilinci; fosil kaynaklara dayalı enerji üretim ve tüketiminin yerel, bölgesel ve küresel seviyede çevreye ve doğal kaynaklara doğrudan ve/veya dolaylı olumsuz etkilere neden olduğunun anlaşılmasını sağlamış, bu da atmosfere kirlilik yaratıcı emisyon vermeyen yenilenebilir enerji kaynaklarının yeniden destek görmesine yol açmıştır.

1980’li yılların sonlarından başlayarak insanın iklim sistemi üzerindeki olumsuz etki ve baskısının azaltılması amacıyla BM’in öncülüğünde “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS)”, 1992 yılında Rio’da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Bu Sözleşme ile gelişmiş ülkelere, 2000 yılında sera gazı emisyonlarını 1990 yılı düzeylerine indirme yükümlülüğü getirilmiştir. 1997 yılında, İDÇS çerçevesinde Kyoto’da yapılan taraflar konferansında hazırlanan Kyoto Protokolü ile de imza sahibi ülkelere 2008-2012 yılları arasındaki dönem için sera gazı salınımlarını 1990 yılı seviyelerine göre en az %5 azaltma yükümlülüğü getirilmiştir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ YENİLENEBİLİR ENERJİ POLİTİK ÇERÇEVESİ

AB’nin yenilenebilir enerji kaynaklarının (YEK) yaygınlaştırılması amacıyla ortak ve kararlı bir politika oluşturması dört ana kaygıya dayanmaktadır:

1. Enerji ithalat bağımlılığı
2. Kaynak güvenliği

3. İnsanların neden olduğu iklim değişikliği

4. Gelecekteki küresel teknoloji pazarının kaçırılma tehdidi

1990'lı yılların başından beri yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi amacıyla otuz yıldan beri yürütülen Topluluk araştırmaları, demonstrasyon projeleri ve yenilikçi programlarının bu enerjinin yaygınlaştırılmasında yeterli olmadığı, yenilenebilir enerjinin pazara girişinin hızlandırılması için kanun ve destek mekanizmaları ile bu çabaları birleştiren bir politika çerçevesine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Bu amaçla Avrupa Konseyi ve Parlamentosu Aralık 1997'de Avrupa Komisyonu'nun Topluluk Stratejisi ve Faaliyet Planı olarak Beyaz Bildiri'yi (White Paper for a Community Strategy and Action Plan) benimsedi. Bildiride yenilenebilir enerjilerin gelişimini teşvik eden somut hedefler belirlenmiştir. Yenilenebilir enerji kaynakları ithalat bağımlılığının azaltılmasında ve kaynak güvenliğinin artırılmasında yardımcı olabilir. O tarihte yenilenebilir enerji Topluluğun brüt enerji tüketiminin yaklaşık %6'sını oluşturmaktaydı. Beyaz Bildiri ile amaçlanan 2010 yılında bu oranın iki katına çıkarılarak %12'ye çıkarılmasıdır. Hedefi gerçekleştirmek için 1997'den başlayıp 2003 sonuna kadar yürürlükte olan ve satın alma kampanyalarını da içeren Aksiyon Planı oluşturulmuştur. Beyaz Bildiri her bir yenilenebilir enerji teknolojisi için de hedefler koymuştur.

Beyaz Bildiri'den üç yıl sonra 2000 yılında "Yeşil Bildiri; enerji kaynak güvenliği için Avrupa stratejisine doğru" (Green Paper Towards a European strategy for the security of energy supply) kabul edildi. Bildiride, AB enerjisinin %50'sinin ithalata bağımlı olduğu ve önlem alınmazsa bu bağımlılığın gelecek 20-30 yıl içinde %70'e ulaşacağı belirtilmiştir. Enerji ithalat bağımlılığının AB'nin fiyat dalgalanmalarına daha hassas olmasına ve önlem alınmazsa kısa dönemde ulusal ekonomiler ve ticaret dengelerinde olumsuz etkilere neden olacaktır. AB'nin uzun dönem enerji temin stratejisi ve güvenliği, çevresel kaygılara saygı göstererek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayarak vatandaşlarının refahını sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. 2002 yılında Yeşil Bildirinin sonuç raporunda Avrupa'da kaynak güvenliğinin artırılmasında yenilenebilir enerji kaynaklarının önemli bir potansiyele sahip olduğu, ancak kullanımının artırılması oldukça büyük çaplı politik ve ekonomik çabalar gerektireceği ve bu enerji kaynaklarının ihmal edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Küresel sera gazı emisyonlarını 2000 sonrasında azaltmaya yönelik yasal yükümlülükler getiren Kyoto Protokolü'ne göre AB, hem birlik olarak hem de üye ülkeler açısından %8'lik bir azaltma sağlayacağını kabul etmiştir. AB Komisyonu

yenilenebilir Enerjileri teşvik eden direktifleri ve enerji verimliliğinin artıracak direktifler ve diğer önlemleri Birlik içinde Kyoto Protokolü'nün uygulanmasında ana araçlar olarak görmektedir.

Bunlar arasında Yenilenebilir Enerji kullanımını teşvik eden Direktifler;

- 2001/77/EC İç Elektrik Piyasasında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Teşvik eden Direktif (Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the Promotion of Electricity Produced from Renewable Energy Sources in the Internal Electricity Market).
- 2002/91/EC Binaların Enerji performans Direktifi (Directive on the Energy Performance of Buildings)
- 2003/30/EC Ulaşımında Biyoyakıtların veya Diğer Yenilenebilir Yakıtların Kullanımının Teşvik eden Direktif (Directive on the Promotion of the Use of Biofuels or Other Renewable Fuels for Transport)
- 2003/96/EC Enerji ürünleri ve elektriğın vergilenmesi için Topluluk çerçevesinin yeniden yapılanması Direktifi (Directive on restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity)

1.1. 2001/77/EC İç Elektrik Piyasasında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Teşvik Eden Direktif

Bu Direktifin amacı, iç elektrik pazarında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğın oranının artırılmasını teşvik etmek ve bununla ilgili ileriye yönelik Topluluk çerçevesinin temelini oluşturmaktır. Direktifte;

- Her bir üye ülkede YEK-E (elektrik üretimi) nin elektrik üretimindeki oranı için gösterge niteliğinde hedefler belirlenmiştir. Ancak ülkeler 2005 sonuna kadar ulaşmak istedikleri hedeflerle ilgili destek mekanizmalarını seçmekte özgürdürler.
- Üye ülkeler seçtikleri yöntemlerin uygulamalarındaki gelişmeler ve başarıları hakkında her iki yılda bir rapor hazırlamakla yükümlüdürler. Bu raporlara göre Komisyon üye ülkelerin öngördükleri ulusal hedeflere ulaşmada ne kadar başarılı olduklarını ayrıca ulusal hedeflerin White Paper ve Direktif hedefleri ile ne kadar tutarlı olduğunu değerlendirerek, değerlendirme sonuçlarını bir rapor halinde yayınlacaktır. İlk rapor 27 Ekim 2004 tarihinde yayımlanmıştır.
- Komisyon, 27 Ekim 2005 de uygulanan farklı destek mekanizmaları ve kazanılan başarılar hakkında bir rapor sunacaktır. Gerekli olduğu kanısına varılırsa

2010 yılı için öngörülen hedeflere ulaşılabilmesinin sağlanması amacıyla YEK –E desteklenmesi ile ilgili bir topluluk çerçevesi teklifi de bu rapora eklenecektir.

- Direktif YEK-E ‘nin şebekeye erişimini düzenlemekte ve üye ülkelere bu kaynaklardan üretilen elektriğe ayırım gözetilmemesi konusunda zorunluluk getirmektedir.

15 AB ülkesi Direktif ekinde verilen referans değerlere göre ulusal hedeflerini uyumlandırmıştır. Birliğe yeni katılan 10 yeni ülke de Nisan 2003’deki katılım anlaşmalarına göre ulusal hedeflerini oluşturmuştur. 25 AB ülkesinin hedeflerin gerçekleşmesi ile topluluğun bütününde 2010 yılında YEK-E’nin payının %21 olması sağlanacaktır. AB-15 için bu hedef %22.1 idi.

Komisyondun Direktifin 3. maddesine göre 26 Mayıs 2004’te hazırladığı rapora göre ülkeler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bir çok AB ülkesi ulusal hedeflerinin gerisindedir. Komisyon raporunda mevcut durum ve uygulanan enerji politikalarıyla ulusal hedeflerini gerçekleştirme olasılığına göre AB ülkeleri (AB-15) üç ayrı grupta toplamıştır.

- 1. Grup: Almanya, Danimarka, İspanya ve Finlandiya

Bu gruptaki ülkeler ulusal hedeflerine ulaşmak üzeredir.

- 2. Grup: Avusturya, Belçika, İrlanda, Hollanda, İsveç, İngiltere ve Fransa

Bu grupta yer alan ülkeler uygun politikaları uygulamaya başlamışlardır. Bu grupta 2010 yılı ulusal hedeflerin gerçekleşmesi ile ilgili olarak olumlu ve olumsuz göstergeler vardır.

- 3. Grup: Yunanistan, Portekiz

Bu grupta yer alan ülkeler ulusal hedeflerine ulaşamayacak gibi görülmektedir.

AB ülkelerinden İtalya ve Lüksemburg ise ulusal hedeflerine ulaşmalarını sağlayacak yeni kanunlarını Mart 2004’de uygulamaya koymuşlardır. Ancak bunların etkilerinin şimdiden görülmesi mümkün değildir. Bununla birlikte bazı gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır.

Birinci grupta yer alan ülkelere; Danimarka politikalarını sürdürürse %29 olan 2010 hedefine daha erken ulaşacak gibi görünmektedir. Danimarka 1997 yılında %8.9 olan YEK-E payını 2002’de %20’ye ulaştırmıştır. Almanya 1997 yılında %4.5 olan YEK-E payını 2002’de %8’e (2010 yılında ulusal hedefi %12.) ulaştırmıştır. 1997 yılında 3 TWh olan rüzgar enerjisinden elektrik üretimini 2002 yılında 17 TWh’e

ulaştıran Almanya'nın başarısında en büyük pay rüzgar enerjisine aittir. İspanya rüzgar enerjisinin hızla geliştiği 2. AB ülkesidir. Bu ülkede biyokütle de hızla gelişen kaynaklardandır. Finlandiya'da ise 1997 yılında 7 TWh olan YEK-E üretimi 2002 yılında hidrolik hariç 10TWh'e ulaşmıştır. Bu dört ülkedeki başarının temel nedeni kararlı ve uzun dönemli bir çerçevede cazip destek sistemlerinin varlığıdır.

İkinci grupta yer alan ülkelerden İngiltere ve Hollanda yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimine yeni politikalarında etkin olarak yer vermiştir. Ancak sonuçların değerlendirmesi gerekmektedir. İrlanda ihaleye dayanan bir destek sistemi oluşturmuştur. Ancak rüzgardan üretilen elektriğin şebekeye bağlanmasında büyük zorluklar vardır. Belçika 2002'den beri yeşil sertifika sistemi uygulamaktadır. Sonuçlar henüz net değerildir. Fransa'da yeni bir tarife sistemi yürürlüktedir. Bununla birlikte bu tarife 12 MW'a kadar geçerlidir. Bu limit özellikle rüzgar enerjisini etkilemektedir. Ayrıca uzun onay prosedürü ve şebeke bağlantı problemleri büyük engeller olarak görülmektedir. İsveç, Mayıs 2003'de yeşil sertifika sistemini uygulamaya başlamıştır. YEK-E payı 1997'den beri çok yavaş olarak artmaktadır. Avusturya'da Ocak 2003'de başlatılan sabit fiyat uygulamaları olumlu bir büyüme göstermektedir.

Üçüncü grupta yer alan ülkeler de YEK-E gelişmeleri geride kalmıştır. Yunanistan'da idari engeller rüzgar, güneş ve biyokütlede yüksek olan potansiyelin değerlendirilmesini engellemektedir. Portekiz hidrolik olmayan YEK-E üretimini 1997 yılından beri sadece 1 TWh artırmıştır.

Sadece uygun finansal destek sistemlerinin varlığı hedeflerin gerçekteştirilmesinde yeterli olmamaktadır. Destek mekanizmalarına rağmen karmaşık lisanslama prosedürleri, YEK-E'nin sisteme bağlantısı için bölgesel ve yerel planlarda ayrılan kapasitenin yetersiz olması ve açık olmayan şebeke bağlantı prosedürleri ulusal hedeflere ulaşmada engel olabilmektedir.

İdari ve şebeke bağlantı konusunda engellerin varlığı açısından AB-15 ülkesinin durumu:

İdari engeller:

Engel olmayan ülkeler: Almanya, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İspanya, İsveç

Orta seviyede engel olan ülkeler: Belçika, İngiltere

Güçlü engel olan ülkeler: Fransa, Hollanda, Portekiz, Yunanistan

Yeterli Bilgi olmayan ülkeler: İtalya, Lüksemburg

Şebeke bağlantı konusundaki engeller

Engel olmayan ülkeler: Almanya, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İspanya, İsveç

Orta seviyede engel olan ülkeler: Avusturya, Belçika, İngiltere

Güçlü engel olan ülkeler: Fransa, İrlanda, Portekiz, Yunanistan

Yeterli Bilgi olmayan ülkeler: İtalya, Lüksemburg

1.2. 2002/91/EC Binaların Enerji Performans Direktifi

Bu Direktifin amacı, iç mekan iklim şartları ve uygun maliyet olduğu kadar, dış mekan iklim ve yerel koşullar göz önüne alınarak, Topluluk dahilindeki binaların enerji performansının iyileştirilmesinin teşvik edilmesidir. Direktifte; toplam kullanılabilir zemin alanı 1 000 m² üzerinde olan yeni binalar için, üye devletlerin yenilenebilir enerjiye dayalı yerinden enerji tedariki sistemleri vb. alternatif sistemlerin teknik, çevresel ve ekonomik uygulanabilirliğinin ele alınıp, yapıma başlamadan önce bunların göz önünde tutulması hususu belirtilmektedir. Ayrıca binalarda enerji performans hesaplamalarında yenilenebilir enerji kaynakları da göz önüne alınmaktadır.

1.3. 2003/30/EC Ulaşımında Biyoyakıtların veya Diğer Yenilenebilir Yakıtların Kullanımının Teşvik Eden Direktif

Bu Direktif amacı iklim değişimi taahhütlerine ulaşılmasına ve çevrenin korunmasına katkı sağlamak üzere, ulaşımda dizel ve benzin kullanımının azaltılarak bunlar yerine biyoyakıtlar ve diğer yenilenebilir yakıtların teşvik edilmesidir. Direktifte üye ülkeler kendi piyasalarında biyoyakıtlar ve diğer yenilenebilir yakıtların minimum oranda oranda olmasını sağlayacak ve gösterge niteliğindeki ulusal hedeflerini oluşturacaklardır. Bu hedeflerle ilgili referans değerler 2005 yılı için %2 (31 Aralık 2005 tarihine kadar piyasada ulaşımda kullanılan bütün benzin ve dizel yakıtların toplamının hesaplanmış değeri), 2010 yılı için ise %5.75 (31 Aralık 2010 tarihine kadar piyasada ulaşımda kullanılan bütün benzin ve dizel yakıtların toplamının hesaplanmış değeri) olarak belirlenmiştir.

Üye ülkeler 2004 yılından başlamak üzere 1 Temmuz'dan önce Komisyona:

- Ulaşım amacıyla piyasada kullanılan bütün benzin ve dizel yakıtların biyoyakıt veya diğer yenilenebilir yakıtlarla değiştirilmesi ve bu yakıtların kullanımının teşviği için alınan önlemler

- Ulaşım dışında enerji amaçlı biyokütle üretimine tahsis edilen kaynakları
- Ulaşımda kullanılan yakıt ile saf veya harmanlanmış biyoyakıtların oranı, bir sonraki senede piyasada mevcut olacak yenilenebilir yakıtlar

konusunda rapor hazırlamak zorundadırlar.

Direktifin yürürlüğe girmesinden sonra 2004 yılı ilk raporlarında üye ülkeler ilk aşama için gösterge niteliğinde ulusal hedeflerinin seviyesini ve 2006 da ikinci aşamada için de gösterge niteliğindeki ulusal hedeflerini belirteceklerdir. Komisyon Avrupa parlamentosuna ilk değerlendirme raporunu 31 Aralık 2006'da itibaren ve bu tarihten sonra her 2 yılda bir, sunacaktır. Bu rapor üye ülkelerin biyoyakıt ve diğer yenilenebilir yakıt kullanımı ile ilgili gelişmeleri içerecektir.

1.4. 2003/96/EC Enerji ürünleri ve elektriğın vergilenmesi için Topluluk çerçevesinin yeniden yapılanması Direktifi

İç pazarın doğru çalışmasını ve diğer Topluluk politikalarının hedeflerinin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla elektrik, doğal gaz ve kömürün de dahil olduğu enerji ürünlerine Topluluk bazında minimum vergiler düzenlenmiştir.

Direktifin 15. maddesi üye ülkelere belli enerji kullanımları ve türlerinin vergilerine kısmi veya toplam muafiyetler veya indirimler sağlamasına izin verir. Elektrik üretiminde bu madde rüzgar, güneş, dalga, gel-git, hidro, biyokütle veya jeotermal orijinli yenilenebilir enerji kaynaklarına uygulanmaktadır. Bu uygulama çevreye dost ürünlerin veya YEK'dan elde edilen yakıtlarla ilgili teknolojik gelişmeler sağlayan pilot projelerde kullanılan vergiye tabi ürünleri de kapsamaktadır.

2. TÜRKİYE'NİN YENİLENEBİLİR ENERJİ İLE İLGİLİ MÜKTESABAT

Ülkemiz, oldukça yüksek yenilenebilir enerji kaynakları potansiyeline sahip olmasına karşın elektrik üretiminde hidrolik ve geleneksel biyokütle hariç yenilenebilir enerji kullanımının oldukça düşük olduğu görülmekte dolayısı ile yenilenebilir enerji kaynaklarımızın büyük bir kısmı değerlendirilmeyi beklemektedir.

Mevcut potansiyelin değerlendirilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarının piyasaya girişlerinin sağlanması ancak uygun destek mekanizmalarını içeren kanun, yönetmelik ve tebliğler kapsamında sağlanabilir. Enerjide ithalat bağımlılığının azaltılması ve arz güvenliğinin sağlanması amacıyla YEK kullanımının artırılması

Türkiye ulusal enerji politikasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu amaçla yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik eden düzenlemeler hazırlanarak kanunlaştırılmıştır. Bunlar;

1. 5346 sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun”
2. 4628 sayılı “Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği”
3. Petrol Piyasasında Uygulanacak Teknik Kriterler Hakkında Yönetmelik
4. Maliye Bakanlığı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği Seri No: 8

dir. Bunlardan başka halen Başbakanlıkta bulunan Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı Taslağında da yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi ile ilgili bazı maddeler yer almaktadır.

2.1. 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun

2001/77/EC İç Elektrik Piyasasında Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Teşvik Eden Direktifine karşılık gelen 5346 sayılı “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun 18 Mayıs 2005 tarih 25819 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Kanunun amacı; yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir. Kanun; yenilenebilir enerji kaynak alanlarının korunması, bu kaynaklardan elde edilen elektrik enerjisinin belgelendirilmesi ve bu kaynakların kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

Kanun’da öngörülen teşvikler:

- 2011 yılına kadar YEK belgesine sahip ve işletmenin ilk yedi yılı içerisinde olan yenilenebilir enerji tesislerinden üretilen elektrik enerjisi, bir önceki yıla ait Türkiye ortalama elektrik toptan satış fiyatından satın alınacaktır. Her yıl başında EPDK tarafından belirlenen fiyatı Bakanlar Kurulu en fazla %20 oranında artırmaya yetkilidir. Yedi yılını tamamlayan tesislerden üretilen elektrik enerjisinin alım satımı ise serbest piyasada ikili anlaşmalar çerçevesinde yapılacaktır.

- Perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilere YEK-E alım zorunluluğu getirilmektedir. Ülkede arz edilen YEK Belgeli toplam YEK-E'nin miktarının yeterli olması halinde alım yükümlülüğu perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilerin bir önceki takvim yılındaki satışlarının %8'inden daha az olamaz. YEK-E miktarının yeterli olmaması halinde ise alım yükümlülüğu perakende satış lisansı sahibi tüzel kişinin bir önceki takvim yılındaki elektrik satış miktarının bütün perakende satış şirketleri satışları toplamına oranı kadar olacaktır.
- Orman veya hazine arazilerinde YEK-E üretmek üzere kullanılması halinde yatırım döneminde izin, kira, irtifak hakkı ve kullanma izin bedellerinde %50 indirim uygulanacak, ORMAN ve Ağaçlandırma Özel Ödenek gelirleri alınmayacaktır.
- Kesin projesi, planlaması, master planı, ön incelemesi veya etüdü DSİ veya EİE tarafından hazırlanan projeleri kullanarak azami 1000 kW'lık kurulu güce sahip izole ve şebeke destekli YEK-E tesisi kuran gerçek ve tüzel kişilerden proje bedeli alınmayacaktır.

2.2. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği

5346 sayılı Kanun'un yanısıra Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında çıkarılan Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği kapsamında yenilenebilir yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi kurmak üzere lisans almak için başvuruda bulunan tüzel kişilerin yararlanacağı bazı teşvikler vardır. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği 4 Ağustos 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yönetmelikte diğer hükümlerin yanısıra YEK-E'ile ilgili tanımlar, lisans başvuruları, inceleme değerlendirme ve sağlanacak teşviklerle ilgili hükümler de yer almaktadır. YEK-E teşvikleri yönetmeliğin 12, 19, 30 ve 38 maddelerinde yer almaktadır. Bunlar:

Madde 12: Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi kurmak üzere lisans almak için başvuruda bulunan tüzel kişilerden lisans alma bedelinin yüzde biri dışında kalan tutarı tahsil edilmemekte ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri için ilgili lisanslara kaydedilen tesis tamamlanma tarihini izleyen ilk sekiz yıl süresince yıllık lisans bedeli alınmamaktadır.

Madde 19: Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği uyarınca, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri yük alma ve yük atma tekliflerini Piyasa Mali uzlaştırma Merkezine vermekten ve Ulusal Yük Dağıtım Merkezi tarafından verilecek yük alma ve yük atma talimatları kapsamında bulunmaktan muafır.

Madde 30: Perakende satış lisansı sahibi tüzel kişiler, serbest olmayan tüketicilere satış amacıyla yapılan elektrik enerjisi alımlarında, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı bir üretim tesisinde üretilen elektrik enerjisi satış fiyatı; TETAŞ'ın satış fiyatından düşük veya eşit olduğu ve daha ucuz bir başka tedarik kaynağı bulunmadığı takdirde, öncelikli olarak söz konusu yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisinde üretilen elektrik enerjisini satın almakla yükümlüdür.

Madde 38: Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerine, TEİAŞ ve/veya dağıtım lisansı sahibi tüzel kişiler tarafından, sisteme bağlantı yapılmasında öncelik verilir.

2.3. Maliye Bakanlığı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği Seri No: 8

Ülkemizde yenilenebilir enerji kaynaklarının, yakıt olarak kullanımı ile ilgili bu kaynaklara özgü bir mevzuat bulunmamakla birlikte bu kaynaklarla ilgili bazı tanımlar, akaryakıt üretimi, harmanlama, piyasaya arz ve analiz ve denetleme vb.konular 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu, ilgili yönetmelik ve tebliğlerde yer almaktadır.

Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenen 8 Numaralı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği 26 Mayıs 2005 ve 25826 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

4/4/2005 tarih ve 2005/8704 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 1 inci maddesinde; 6/6/2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli (I) sayılı listenin (A) cetvelinde 2710.11.45.00.00 ve 2710.11.49.00.00 G.T.İ.P. numaraları ile yer alan mallar için belirlenen ÖTV tutarlarının, bu mallara yerli tarım ürünlerinden elde edilmiş 2207.20.00.10.13 ve 2207.20.00.10.14 G.T.İ.P. numaralarında yer alan “yakıt biyoetanoli” karıştırılmış olması halinde, karıştırılan malın miktarının karışım miktarına oranı kadar eksik uygulanacağı öngörülmüş ve bu orana göre belirlenen vergi tutarlarının, 2207.20.00.10.13 ve 2207.20.00.10.14 G.T.İ.P. numaralarında yer alan yakıt biyoetanolinü ihtiva etmeyen 2710.11.45.00.00 ve 2710.11.49.00.00 G.T.İ.P. numaralarında yer alan mallar için belirlenmiş olan vergi tutarlarının %98'inden az olamayacağı belirtilmiştir.

Tebliğ'e göre; biyoetanollü benzin için uygulama usul ve esasları açıklanmakta olup “yüzde 2 alkol+ yüzde 98 benzin” yakıtındaki yerli tarım ürünlerinden üretilmiş alkolün ÖTV'si sıfır olacaktır.

Halen piyasada biyoyakıtlar ve diğer yenilenebilir yakıtların minimum oranda oranda olmasını sağlayacak hedefler bulunmamaktadır. Ancak Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı Taslağında biyodizelin akaryakıt ile harmanlama oranı hakkında madde önerisi yer almaktadır.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Türkiye'nin önemli potansiyele sahip olmasına karşın yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanamamasının önünde en büyük engel olarak bir kanunun olmaması gösterilmekteydi. 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasına ilişkin yasal bir zemin olmuştur.

5346 sayılı Kanun genel olarak 2001/77/EC Direktifi ile uyumludur. Ancak sözkonusu Kanunda;

- Üye ülkelerin beş yıldı bir, gelecek 10 yıldıki elektrik tüketiminin bir yüzdesi olarak yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilecek elektriğin tüketimi için ulusal hedefler belirlenmesi maddesine (Direktif madde 3.e) karşılık gelecek bir hedef yer almamaktadır.
- Üye ülkelerden her iki yıldı bir ulusal hedeflerinin gerçekte durumunu analiz eden bir rapor hazırlanmasını isteyen maddeye (Direktif madde 3.2 ve 3.3) karşılık gelen bir hüküm yer almamaktadır.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğin artırılmasında engel oluşturacak düzenleyici ve düzenleyici olmayan unsurların azaltılması, idari kademelerde işlemlerin uygun bir şekilde kolaylaştırılması ve hızlandırılması yönünde düzenlemeler yapmalarını öngören maddeye (Direktif madde 6) karşılık gelen bir hüküm bulunmamaktadır.
- Direktifte Madde 7'de YEK üretilen elektriğin öncelikli olarak şebekeye girişini sağlaması ve yeni üreticilerin şebekeye bağlanabilmesi için gerekli şebeke takviyesi gibi teknik uyarlamaların maliyetlerinin karşılanmasına karşılık gelen bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak YEK'den üretilen elektriğin öncelikli olarak şebekeye girişini sağlaması konusu Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği'nin 38.Maddesinde yer almaktadır.

Maliye Bakanlığı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği Seri No: 8 tebliği ile biyoetanola sağlanan ÖTV muafiyeti 2003/96/EC Enerji ürünleri ve elektriğin ver-

gilenmesi için Topluluk çerçevesinin yeniden yapılanması Direktifinin 15. maddesi (üye ülkelere belli enerji kullanımları ve türlerinin vergilerine kısmi veya toplam muafiyetler veya indirimler sağlamasına izin verilir kapsamında) ile uyumludur. Ayrıca Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı Taslağındaki biyodizelin akaryakıtla harmanlanarak kullanımı konusunda ek maddesinin ulaşımda biyoyakıtların veya diğer yenilenebilir yakıtların kullanımının teşvik eden 2003/30/EC Direktifi ile uyumlu olduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak başta yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi olmak üzere yapılan düzenlemeler ülkemizde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılmasına, kaynak güvenliğine ve ithalat bağımlılığının azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Kanun dinamik bir süreç içinde ele alınmalıdır. Bu amaçla uygulamada aksayan yönler, gelişmelere ve belirlenecek yeni hedeflere uygun strateji geliştirilmeli ve geliştirilen stratejiye uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Status Report 2004, editor Arnulf Jöger-Waldau, European Commission, DG JRC
2. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 26.5.2004 COM (2004) 366 final.
3. 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun, 18 Mayıs 2005 tarih 25819 sayılı Resmi Gazete
4. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği, 4 Ağustos 2002 tarihli Resmi Gazete
5. Maliye Bakanlığı Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği Seri No: 8, 26 Mayıs 2005 ve 25826
6. Enerji Verimliliği Kanun Tasarısı Taslağı, www.eie.gov.tr